

Teknologiateollisuuden datan jakamisen malliehdot

TARKOITUS

Tiedon merkitys taloudessa on noussut viime vuosina ja nousu jatkuu edelleen kiihtyvänä. Tiedon, datan käyttöoikeuksista sopimiseen ei ole vielä kehittynyt vakiintuneita käytäntöjä ja dataan kohdistuvista oikeuksista sovitaan yleensä yritysten välillä esimerkiksi sopimusten salassapito- tai immateriaalioikeuslausekkeissa.

Teknologiateollisuuden datan jakamisen malliehdoilla on tarkoitus edistää datan hyödyntämistä yrityksissä ja tukea tietoon perustuvien toimintatapojen ja liiketoiminnan kehittymistä. Tätä varten tavoitteena on:

- Nostaa datan hyödyntäminen avoimesti yritysten välisiin sopimusneuvotteluihin. Kun tiedon hyödyntämiselle on selkeät oikeudelliset edellytykset, voidaan tietoa hyödyntää tehokkaasti.
- Kehittää datasta sopimisen kulttuuria. Malliehdoilla voidaan lyhentää neuvottelu-aikoja ja helpottaa datan käytöstä sopimista siten, että sopimukset edistävät datan tehokasta käyttöä.
- Malliehdoilla voidaan myös kannustaa yrityksiä nykyistä paremmin tunnistamaan omia tietojaan sekä kehittämään kumppanuuksia, jotka edistävät datan käyttöä liiketoiminnan kehittämisessä.

EDELLYTYKSET DATAN JAKAMISELLE

Tiedon analysointi

Yrityksillä on paljon erilaista tietoa hallussaan. Yksi tapa hahmottaa tietoa ja mahdollisuuksia sen jakamiseen on jakaa se eri luokkiin tietojen luottamuksellisuuden ja taloudellisen merkityksen perusteella. Myös liikesalaisuuksia suojaavas-

sa lainsäädännössä edellytetään liikesalaisuuksien tunnistamista ja suojaamista suojan edellytyksenä. Sama tietojen merkityksellisuuden tunnistaminen voidaan ja kannattaa ulottaa kaikkiin tietoihin.

1 Yksinoikeudellinen tieto

Yrityksen toiminnan kannalta keskeiset liikesalaisuudet, taloustiedot, prosessitiedot ja muut tiedot, joiden käsittely on yrityksen sisällä rajoitettu tiukasti. Ei tyypillisesti jaeta yrityksen ulkopuolelle.

2 Luottamuksellinen tieto

Tieto, joka on keskeistä yrityksen tuotteiden ja prosessien kannalta, mutta joihin vaikuttaa myös kumppaneilta saatavat suoritteet ja mahdollisesti myös tiedot. Luottamukselliseen tietoon on pääsy rajatulla joukolla, mutta sitä voidaan rajoitetusti jakaa myös luotetuille kumppaneille, kuten toimittajille tai alihankkijoille, mutta jonka ei haluta päätyvän yrityksen kilpailijoille. Tietoa käsittelevillä kumppaneilla tulee olla peruskyvykkydet tiedon luottamuksellisuuden turvaamiseen.

3 Hajautettu tieto

Yrityksellä oleva tieto, joka on geneeristä ja jota voidaan arvellakin olevan myös muilla toimialalla toimivilla yrityksillä. Kategoriaan ei sisälly merkittäviä, yritykselle kilpailuedun antavia liikesalaisuuksia eikä muutenkaan avaintietoja yrityksen toiminnasta.

4 Avoin tieto

Yrityksellä olevaa tietoa, joka voidaan jakaa kenelle vain esimerkiksi innovaatioiden edistämiseksi tai kumppanuuksien saamiseksi.

Kyvykkyydet

Sekä dataa jakavalla että sitä vastaanottavalla yrityksellä tulee olla peruskyvykkyydet huolehtia datan käsittelyyn liittyvistä edellytyksistä.

Yrityksellä tulee olla kyvykkyys hallita tietoa:

- **datan alkuperästä (omaa/laitteen tuottamaa/ sopimuksen perusteella)**
- **datan käsittelyperusteesta**
- **käsittelyyn sovellettavista rajoituksista ja tiedon elinkaaresta**
- **oikeudesta luovuttaa tai jalostaa dataa**
- **tunnistaa ja poistaa tai palauttaa data, jos perusteen käsittelylle poistuu ja palauttamisesta tai poistamisesta on sovittu.**

KILPAILUOIKEUS

Datan merkitys kilpailutekijänä on viime vuosina huomioitu myös kilpailuoikeudessa. Kilpailuoikeus kieltää elinkeinonharjoittajien väliset sopimukset, niiden yhteenliittymien päätökset sekä elinkeinonharjoittajien yhdenmukaistetut menettelytavat, joiden tarkoituksena on merkittävästi estää, rajoittaa tai vääristää kilpailua tai joista seuraa, että kilpailu merkittävästi estyy, rajoittuu tai vääristyy.

Datan jakamisen malliehdot on ajateltu ensi sijassa käytettäväksi yritysten olemassa olevissa toimitus- ja alihankintasuhteissa, mutta sinänsä ne sopivat myös muunlaiseen datan jakamiseen. Kilpailuoikeudelliseen tarkasteluun pitää kiinnittää erityistä huomiota, jos keskenään kilpailevat yritykset ryhtyvät jakamaan dataa keskenään. Tällöin erityisesti datan, josta voi päätellä yrityksen kilpailukäyttäytymistä, kuten hinnoittelua, tuotantomääriä ja muita vastaavia tietoja, jakamisesta on syytä pidättäytyä tai arvioida jakamisen hyväksyttävyyden kilpailulain kannalta huolellisesti ja käyttäen apuna oikeudellista asiantuntijaa. Lisäksi tulee arvioida datan hyödyntämisen ehtojen vaikutus erityisesti tuotteen jälkimarkkinoiden toimintaan.

Datan tarkastelu kilpailuoikeuden kannalta on uusi ilmiö ja käytännöt ovat vielä muotoutumassa. Euroopan komissio on arvioinut datan merkitystä kilpailuoikeudellisesti alustojen sekä kiellettyjen kilpailunrajoitusten osalta huhtikuussa 2019 julkaisemassaan raportissaan Competition Policy for the digital era.¹⁾ Kiellettyinä kilpailun rajoittamisena saatetaan arvioida menettelyä, jossa rajoitetaan kilpailua jälkimarkkinoilla sitomalla asiakas datan avulla yhden toimittajan jälkimarkkinapalveluihin. Menettely voi tulla arvioitavaksi kilpailun rajoituksena, vaikka ensimarkkina olisikin kilpailtu.

Malliehtojen käyttäjien tulee huolellisesti arvioida miten datan jakaminen ja siinä käytetyt ehdot vaikuttavat kilpailuun ja että yritys ei käytä esimerkiksi sellaisia datan käyttöä rajoittavia ehtoja, jotka tarpeettomasti sitovat asiakkaita toimittajayrityksen palveluihin ja rajoittavat kilpailua jälkimarkkinoilla erityisesti siten, että esimerkiksi toimittajan vaihtamisen kustannus nousee. Arvio tulee tehdä aina tapauskohtaisesti, huomioiden kyseisen sopimussuhteen erityispiirteet. Kilpailuoikeudelliseen arvioon vaikuttaa se, onko markkina keskitynyt vai hajautunut sekä kyseisen datan merkitys kilpailun kannalta. Arvio on hyvä tehdä ensi- ja jälkimarkkinan osalta erikseen. Komission raportissa mainitaan IPR-oikeuksien suojaaminen esimerkkinä perustellusta syystä rajoittaa pääsyä dataan. Sama periaate soveltuu myös liikesalaisuuksiin.

Komission raportissa on arvioitu myös yritysten datayhteistyötä ja velvollisuutta sallia pääsy dataan. Selvityksessä viitataan datayhteistyön osalta Euroopan unionin tuomioistuimen tapaukseen², jossa todettiin yhteistyön lisäävän markkinoiden tehokkuutta. Koska yhteistyö synnytti osapuolille selvää kilpailuetua, osapuolten oli kuitenkin välttämätöntä päästää kaikki alalla toimivat käyttämään tasapuolisin ehdoin yhteistyön piiriin kuuluvaa dataa. Selvityksen mukaan tällainen velvollisuus saattaa koskea merkittävää kilpailuetua aikaansaavaa datayhteistyötä etenkin, jos osapuolilla on markkina-voimaa.

Raportissa suositellaan yrityksiä tarvittaessa pyytämään komissiolta tarkempaa ohjeistusta, koska oikeudellinen arviointikehikko datayhteistyön osalta on vielä kehittymätön. Selvityksessä myös arvioidaan, että tulevaisuudessa saattaisi olla tarpeen laatia omia erityissääntöjä datayhteistyöstä.

Malliehtoja käytettäessä yritysten tulee aina itse arvioida datan jakamisen sopimisesta aiheutuvat vaikutukset kilpailulle ja käyttää harkintansa mukaan siinä oikeudellista asiantuntija-apua.

MALLIEHDOT

Ehtojen tarkoitus ja käyttö

Ehdot on tarkoitettu käytettäväksi osapuolten välillä olevan pääsopimuksen osana. Ehdot on laadittu oletukselle, että osapuolet ovat pääsopimuksessa saavuttaneet yksimielisyyden datan jakamisesta ylipäätään. Datan hyödyntämisestä ja siihen liittyvistä rajoitteista, pääsystä dataan ja muista dataan liittyvistä ehdoista voidaan sopia käyttäen tätä sopimusmallia.

1 <http://ec.europa.eu/competition/publications/reports/kd0419345enn.pdf>

2 Tapaus C-238/05, Asnef-Equifax luottotietorekisteristä: erityisesti kohdat 47, 48, 58.

Datan jakamisen malliehdot on laadittu käytettäväksi teollisen datan, eli muun kuin henkilötiedon jakamiseksi. Osapuolet voivat täydentää tätä sopimusta henkilötietojen käsittelyä koskevalla liitteellä, jossa henkilötiedot, osapuolten roolit sekä vastuut tietojen käsittelyssä on tunnistettu ja sovittu. Datan jakamisen malliehdot eivät sovellu sellaisenaan henkilötietojen käsittelyn pohjaksi vaan osapuolten on tarvittaessa täydennettävä sitä henkilötietojen käsittelystä tai luovutuksesta tehtävällä sopimuksella.

Määritelmät

Data. Datan määritelmä on ehtojen kannalta hyvin merkittävä. Määritelmäkohta on puhdas viittaus sopimuksen kohtaan 2.1.

Osapuolet. Asiakkaalla tarkoitetaan pääsopimuksen mukaisia laitteita, ohjelmistoja tai palveluita tilaavaa sopijapuolta. Toimittajalla tarkoitetaan pääsopimuksen mukaisia laitteita, ohjelmistoja tai palveluita toimittavaa sopijapuolta.

Sopimus. Malliehdot on tarkoitettu pääsopimuksen osaksi. Osapuolten tulee kiinnittää huomiota siihen, että ehdot yhdessä muodostavat toimivan kokonaisuuden. Erityisesti tulee kiinnittää huomiota yhteensopivuuteen salassapitoehtojen kanssa. Malliehdoissa on lähdetty siitä oletuksesta, että malliehtojen dataa koskevat oikeudet ja velvoitteet saavat ristiriitatilanteessa etusijan suhteessa pääsopimuksen ehtoihin.

2 Datan määritelmä ja hyödyntäminen

Ehdot antavat osapuolille kolme vaihtoehtoa datan määrittelylle. Kohdan 2.1.1 yleinen osa muodostaa määritelmän perustan. Se sopii käytettäväksi sellaisenaan tilanteissa, joissa osapuolilla on yhteistyössä vakiintuneet käytännöt eikä sopimuksen kohteena olevaan dataan liity erityisiä luottamuksellisuus- tai muita vaatimuksia, ja osapuolet ovat valmiita antamaan toisilleen laajan käsittelyoikeuden sopimussuhteessa toimitettuun laitteeseen, ohjelmistoon tai palveluun liittyen käsiteltyyn dataan. Ehdoissa tarkoitettun datan ensimmäinen edellytys on, että se on sopimuksen aikana sopimuksen mukaisessa toiminnassa osapuolen haltuun tullutta tietoa. Toinen edellytys on se, että tieto muodostuu tai sitä käsitellään palveluntarjoajan toimittamaan laitteeseen, ohjelmistoon tai palveluun taikka näiden muodostamaan kokonaisuuteen liittyen. Ehdoissa tarkoitettu data liittyy tavalla tai toisella osapuolten välisen sopimussuhteen varsinaisen toimituksen kohteeseen.

Kohdan 2.1.2 ensimmäisissä vaihtoehdoissa (Optiot 2 ja 3, a-kohta) annetaan osapuolten käyttöön yleistä määrittelyä tarkempi kirjaus datan määrittelyyn. Sekä laite- ja palvelu-

toiminnan että asiantuntijapalveluiden käyttöön laadituissa ensimmäisessä vaihtoehdoissa data määrittyy sopimuksen kohteena olevan laitteen, ohjelmiston tai palvelun perusteella. Laitteiden, ohjelmistojen ja ohjelmistopalveluiden osalta määrittely sisältää laitteen vastaanottamat ja lähettämät tiedot sekä niiden toiminnan kannalta tarpeelliset tiedot käyttöympäristöstä. Vaihtoehdot sopivat käytettäväksi, jos sopimuksen kohteena olevaa dataa ei ole tarvetta määritellä tai rajata yksilöidysti.

Kohdan 2.1.2 vaihtoehtojen (Optiot 2 ja 3 b-kohta) on osapuolten valinnan mukaisesti vaihtoehtoinen tai vaihtoehtoa a täydentävä määrittely. Malli perustuu siihen, että osapuolet määrittelevät yksilöidysti laitteet, ohjelmat tai palvelut taikka asiakirjat tai aineistot, joiden tietoja sopimus koskee.

Viimeinen vaihtoehto (Optio 4) on poissuljenta, jota voidaan käyttää kohtia 2.1.1 ja 2.1.2 täydentävänä määrittelyinä. Osapuolten tulee myös määritellä, onko heidän valitsemansa kohdan 2.1.2 luettelo tyhjentävä.

Datan hyödyntäminen

Datan hyödyntämisen käsite on ehdoissa laaja ja se kattaa käytännöllisesti kaikenlaisen tiedon käsittelyn, käytön ja muokkaamisen. Ehtojen tarkoituksena on selvittää se, mitä osapuoli saa datan avulla tehdä. Osapuolen oikeus hyödyntää dataa omassa toiminnassaan on laaja kattaen myös alihankijat ja konserniyhtiöt (2.2.2).

Jos dataa halutaan luovuttaa tai paljastaa kolmansille osapuolille tai julkaista, tulee data kohdan 2.2.3 mukaan tehdä sellaiseksi, että siitä ei voi tunnistaa toista osapuolta taikka toisen osapuolen luottamuksellisia tai salassa pidettäviä tietoja. Tämä kohta tulee arvioida kilpailuoikeuden kannalta huolellisesti ottaen huomioon markkinatilanne ja datan merkitys markkinan toiminnan kannalta. Tässä tulee huomioida jaskossa Kilpailuoikeus esitetyt huomiot.

Kohdassa 2.2.4 selvennetään, että osapuoli saa hyödyntää dataa vapaasti ja että toisella osapuolella ei ole oikeuksia informaatioon tai kohteisiin, jotka toinen osapuoli on itse tai kolmannen avustuksella saanut aikaan hyödyntämällä dataa näiden ehtojen mukaisesti. Määräyksellä turvataan datan hyödynnettävyyttä ja selvennetään se, että pääsyoikeus kohdistuu vain dataan sellaisena kuin siitä on sovittu, eikä enää toisen osapuolen jalostamaan tai rikastamaan dataan tai datasta luotuihin uusiin aineistoihin.

Kohdan 2.2.5 mukaan datan hyödyntämisen oikeudet ovat pysyviä ja pysyvät voimassa Sopimuksen päättymisestä huolimatta. Kohta antaa perustan sopimuksen voimassaollessa

kerätyn datan hyödyntämiselle myös sopimussuhteen päätyttyä.

Kohta 2.2.6 muodostaa yhdessä datan määrittelyn ja datan hyödyntämistä koskevien tätä kohtaa edeltävien kohtien kanssa sopimuksen olennaisen sisällön. Osapuolet voivat sopia esimerkiksi tarkempia menettelyitä datan käsittelystä, kuten tiettyjen tunnisteiden poistamisesta osapuolen hyödyntäessä dataa. Kohta on tarpeen myös silloin, jos alalla on tiedon hyödyntämisen suhteen näistä ehdoista poikkeavia käytäntöjä. IPR-oikeudet ja niiden lisensointiin liittyvät käyttörajoitukset voivat antaa aiheen sopia rajoituksia IPR-oikeuksilla suojatun datan hyödyntämiseen. Lisäehdoista ja rajoituksista tulee sopia kirjallisesti. Kirjallisena pidetään myös sähköisiä viestintämuotoja, kuten sähköpostia. Kirjaukset tulisi tehdä selkeästi, ja erityisesti mikäli tarkoituksena on poiketa näistä malliehdoista, tämä on suositeltavaa todeta nimenomaisesti. Rajoituksista sovittaessa tulee ottaa huomioon myös jaksossa Kilpailuoikeus esitetyt huomiot.

Kohdan 2.2.7 on tarkoitus toimia luottamusta rakentavana elementtinä osapuolten välillä. Osapuoli on kohtuullisissa määrin velvollinen selvittämään, miten se käytännössä huolehtii datan tekemisen tunnistamattomaksi tai miten se huolehtii osapuolten sopimien lisäehtojen tai rajoitusten toteuttamisesta. Käytännössä velvoite voitaisiin toteuttaa esimerkiksi antamalla tunnisteista puhdistetusta datasta näyte.

Vastuu

Malliehtojen perusteella tapahtuva datan hyödyntäminen tapahtuu osapuolen omalla vastuulla. Jos osapuoli dataa hyödyntäessään tai muuten toimii näiden ehtojen vastaisesti, sovelletaan pääsopimuksen vastuumääräyksiä. Tällöin soveltuvat myös pääsopimuksessa sovitut vastuunrajoitukset ja vahingonkorvauksen enimmäismäärät.

Henkilötiedot

Malliehdot eivät sellaisenaan sovi henkilötietojen käsittelyn perusteeksi. Ehdot on laadittu käytettäväksi muun kuin henkilötiedon hyödyntämisestä sopimiseen. Osapuolet voivat täydentää näitä ehtoja henkilötietoliitteellä. Jos dataa kuitenkin on henkilötietoja, ohjaa kohta 4 ilmoittamaan siitä toiselle osapuolelle, jonka jälkeen osapuolet ovat velvollisia sopimaan henkilötietojen käsittelystä. Kohdan tarkoituksena on tuottaa osapuolille mekanismi, jolla selvittää tilanne, jos havaitaan että data-aineistossa on tahattomasti henkilötietoja.

Muut ehdot

Malliehtojen lopussa on tyypilliset määräyksiä kokemuksesta, IPR-oikeuksista, alihankkijoista ja konserniyhtiöistä. Kohdassa 5.5 on koko sopimuksen kannalta merkittävä, koska siinä sovitaan rajapinnoista ja tietoturva vaatimuksista ja muista teknisistä seikoista dataan pääsyyn liittyen. Osapuolten välillä sovittavat rajapinnat tai muut teknisessä liitteessä sovittavat seikat täsmäntävät sen, miten osapuolella on tosiasiaassa pääsy dataan.

Kohtaan 5.6 on syytä kiinnittää erityistä huomiota. Kohdassa sovitaan sopimuksen ehtojen etusijajärjestyksestä. Malliehtojen mukaan tämän sopimuksen mukaiset dataan liittyvät oikeudet ja velvoitteet ovat ensisijaisia osapuolten muun sopimuksen ehtoihin. Osapuolten on syytä varmistua siitä, että sopimus, ottaen huomioon mahdollisen salassapitosopimuksen tai -lausekkeet, muodostavat loogisen kokonaisuuden ja että osapuolilla on eri ehtojen merkityksestä ja soveltamisjärjestyksestä yhteisymmärrys.

Teknologiateollisuus

Teknologiateollisuus ry

Eteläranta 10, PL 10, 00131 Helsinki

Puhelin 09 192 31

www.teknologiateollisuus.fi

Y-tunnus: 0215289-2

Copyright Teknologiateollisuus ry 2019